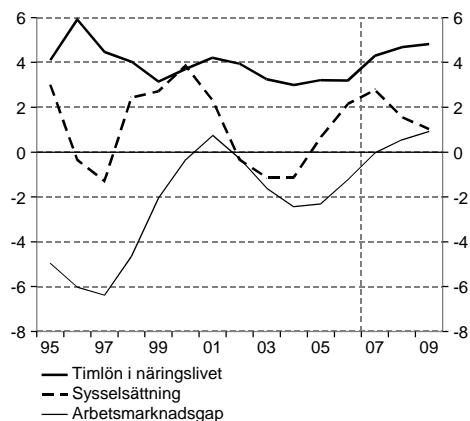

FÖRDJUPNING

Diagram 146 BNP, sysselsättning och arbetsmarknadsgap

Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Avtalsrörelsen 2007

Under 2007 omförhandlas kollektivavtalen för ca 2,8 miljoner löntagare, vilket är ca 80 procent av alla löntagare. Sammanlagt är det ca 500 avtal som har slutits eller håller på att förhandlas. Årets avtalsrörelse är storleksmässigt jämförbar med avtalsrörelserna 2001 och 2004.

Avtalsrörelsen genomförs i ett konjunkturläge som kännetecknas av stark tillväxt, stigande sysselsättning och förhållandevis höga vinstnivåer för näringslivet som helhet. Arbetsmarknaden bedöms för närvarande vara konjunktorellt balanserad. Konjunkturinstitutet bedömer att arbetsmarknadsläget blir något ansträngt under de kommande två åren (se diagram 146). Samtidigt är vinstläget i näringslivet relativt högt och har fortsatt att förbättras. Mot denna bakgrund är det inte förvånande att de löneavtal som hittills har slutits hamnat på en påtagligt högre nivå än för den föregående avtalsperioden. De resulterande totala löneökningarna de kommande tre åren bedöms på längre sikt vara högre än vad som är förenligt med Riksbankens inflationsmål.

SAMORDNING ENLIGT INDUSTRIAVTALET

Det s.k. Industriavtalet är en överenskommelse mellan fackföreningarna och arbetsgivarorganisationerna inom industrin. Industriavtalet etablerar en samordning kring tidtabeller för förhandling och konflikthantering i syfte att genomföra löneförhandlingar utan stridsåtgärder. Under de senaste avtalsrörelserna har det funnits en bred samsyn kring att industrins avtal ska vara normgivande för de efterföljande avtalen som sluts.

Efter det att Industriavtalet lade fast nya riktlinjer för lönebildningen i industrin 1998 har konflikterna under avtalsrörelserna varit färre än under tidigare år. Det har, tillsammans med bl. a. låga inflationsförväntningar, också bidragit till att de nominella löneökningarna minskat jämfört med lönerörelserna tidigare under 1990-talet.

AVTALSRORELSENA 2001 OCH 2004

Avtalen som slöts för perioden 2001–2003 omfattade i stort sett hela den privata och den offentliga sektorn. För arbetare inom industrins olika branscher blev avtalen mycket lika sinsemellan och den totala avtalsmässiga höjningen, inklusive värdet av arbetstidsförkortningar, uppgick till ca 3 procent per år. Vissa kvinnodominerade avtalsområden med låga genomsnittslöner, som detaljhandeln och hotell och restaurang, träffade avtal som låg cirka en procentenhet högre. För tjänstemän inom den priva-

ta sektorn blev den avtalsmässiga höjningen för perioden 2001–2003 ca 2,6 procent i genomsnitt per år, och för tjänstemän inom industrin något lägre. Avtalen inom offentlig sektor innehöll i de flesta fall vare sig centralt fastställt löneutrymme eller arbetstidsförkortning.

Avtalen som slöts för perioden 2004–2006 omfattade i stort sett lika många löntagare som vid 2001 års avtalsrörelse. Många fick avtalade löneökningar som uppgick till 7,3 procent på tre år, dvs. 2,4 procent i genomsnitt per år, och därtill en arbetstidsförkortning om sammanlagt 0,2 procent per år. Den totala kostnadsramen för de tre åren blev 2,6 procent per år. Tjänstemannaavtalen inom industrin gav 2,3 procent i genomsnitt per år.

Det svagare arbetsmarknadsläget 2004 bidrog till att de centralt avtalade löneökningarna blev lägre vid avtalsrörelsen 2004 än vid avtalsrörelsen 2001. Även lägre inflationsförväntningar bidrog till de lägre avtalade löneökningarna.

Under 2005 var det främst inom den kommunala sektorn som avtal slöts. Avtalen blev sinsemellan mycket lika och gav i de flesta fall 2,0 procent per år. Avtalet för det största fackförbundet, Kommunal, blev dock högre och beräknas ha givit 2,9 procent per år.

KRAVEN INFÖR AVTALSÖRELSEN 2007

Inför den pågående avtalsrörelsen var kraven från både Landsorganisationen (LO) och Facken inom industrin²⁵ högre än inför 2004 års avtalsrörelse.

LO krävde årliga löneökningar med minst 825 kronor per månad och heltidsanställd, dock lägst med 3,9 procent räknat på avtalsområdets genomsnittsförtjänst, samt att avtalens lägstalöner höjs med minst 910 kronor. Utöver detta innehöll LO:s avtalskrav en särskild jämställdhetspott på 205 kronor som skulle tillfalla olika avtalsområden i proportion till andelen kvinnor inom avtalsområdet som tjänar mindre än 20 000 kronor per månad.

Facken inom industrin krävde löneökningar med minst 840 kronor per månad och heltidsanställd, dock lägst med 3,9 procent samt att avtalens lägstalöner höjs med minst 1 400 kronor.

Avtalskraven inom olika tjänstemannaområden utöver de inom Facken inom industrin var inte samordnade.

²⁵ Facken inom industrin är ett samarbete mellan de fackförbund som har undertecknat "Samarbetsavtalet om industriell utveckling och lönebildning" (Industriavtalet). De sex förbunden är: Sveriges Ingenjörer, IF Metall, Sif, Svenska Livsmedelsarbetareförbundet, Svenska Pappersindustriarbetareförbundet och Skogs- och Träfacket. Dessutom deltar Grafiska förbundet Mediafacket i det fackliga samarbetet.

LANDSORGANISATIONENS LÅGLÖNEKRAV

LO har i denna avtalsrörelse i högre grad än tidigare strävat efter att prioritera avtalsområden med låga löner och en hög andel kvinnor. Industrin, som är mansdominerad med en jämförelsevis hög lönenivå, ska därför enligt LO:s krav få lägre procentuella löneökningar än LO-genomsnittet. Redan före avtalsrörelsen tog sin början förankrades detta synsätt mellan de olika LO-förbunden. För att åstadkomma en sådan utveckling har LO utgått ifrån att alla avtalsområden ska få igenom LO:s krav i lika hög grad som för industrins avtal.²⁶

AVTALENS INNEHÅLL 2007

De flesta centrala avtal inom näringslivet och kommunal sektor har nu slutits. De avtalade löneökningarna blir högre i 2007 års avtalsrörelse än i avtalsrörelserna 2001 och 2004. En viktig förklaring till detta är att resursutnyttjandet på arbetsmarknaden och lönsamheten i näringslivet är högre nu än vid tidpunkterna för 2001 och 2004 års avtalsrörelser. Mot den bakgrunden är det inte förvånande att årets avtalsrörelse har resulterat i högre avtal än 2004.

I mars månad slöts de första normgivande avtalen mellan Facken inom industrin och motsvarande arbetsgivareorganisation. De träffade avtalen löper från 1 april 2007 till den sista mars 2010 och kostar i snitt 3,4 procent per år. Lönerna ökar med i genomsnitt 3,2 procent per år och därtill kommer andra förbättringar i form av bättre avtalspension²⁷, kortare arbetstid eller andra förbättringar²⁸ motsvarande 0,2 procent per år. Den totala kostnadsramen för de tre åren är således 10,2 procent för både arbetare och tjänstemän. Inom industrins avtal och flertalet av avtalen inom LO-området kommer avtalens lägsta löner att höjas mer än genomsnittslönerna under avtalsperioden. Avtalens konstruktion varierar mellan olika avtalsområden och mellan arbetare och tjänstemän.

De avtalsmässiga löneökningarna för de kvinnodominerade LO-förbunden blir uttryckt i procent högre än för industrin.

²⁶ LOs lönekravsformel kan beskrivas som

Avtalskrav = $\alpha[\max(825/x; 0,039) + \beta \cdot 205/x]$, där α är grad av målpuffyllelse inom industrins avtal, β är andelen kvinnor med en lägre lön än 20 000 inom avtalsområdet och x genomsnittslönen för avtalsområdet. Målpuffyllelsen, α , blev ca 85 procent.

²⁷ Avtalen innebär en höjning av avtalspensionerna med ca 30 procent för alla industrianställda som tillhör ett LO-förbund. Dessutom får industrianställda som tillhör ett LO-förbund och som har löner över 7,5 gånger inkomstbasbeloppet en extra pensionsavsättning jämförbar med den som tjänstemannagrupperna har. Förändringar av avtalspension sker stegvis fram till år 2012. Efter 2012 kommer avtalspensionerna för LO-grupperna och tjänstemannagrupperna inom industrin att vara likvärdiga.

²⁸ Tjänstemän har redan det förmånliga avtalspensionssystemet och får istället kortare arbetstid eller andra förbättringar motsvarande 0,6 procent.

Sammantaget varierar löneutrymmet i avtal som slutits inom LO och andra större avtalsområden på tjänstemannasidan mellan 3,2 och 4,5 procent i genomsnitt per år.

AVTAL OCH SLUTLIGA LÖNEÖKNINGAR

I tabell 23 redovisas avtalade löneökningar och det slutliga löneutfallet.

År 2001–2003 uppgick de avtalade lönehöjningarna för näringslivet som helhet till 2,6 procent per år och det slutliga löneutfallet blev drygt en procentenhet högre. Avtalsrörelsen 2004 resulterade i lägre avtalade löneökningar på drygt 2 procent per år 2004–2006 och timlönerna ökade med drygt 3 procent per år under motsvarande period. Den främsta orsaken till att löneökningarna 2004–2006 blev lägre än 2001–2003 var att resursutnyttjandet på arbetsmarknaden var lägre 2004–2006, vilket dämpade nivån i de ingångna avtalen och de lokala löneökningarna utöver avtalen.

Tabell 25 Avtal och löneökningar

Centrala avtal och löneökningar enligt Konjunkturlönestatistiken och Konjunkturinstitutet

	Avtal 01–03	Utfall 01–03	Avtal 04–06	Utfall 04–06	Avtal 07–09	Prognos 07–09
Industri	2,4	3,8	2,0	3,1	3,2	4,4
Bygg	2,7	4,1	2,3	3,0	3,2	5,0
Tjänster	2,7	3,8	2,1	3,1	3,8	4,6
Näringsliv	2,6	3,8	2,1	3,1	3,4	4,6
Kommun	2,3	4,4	1,9	3,4	4,2	4,5
Stat	1,9	4,2	1,6	3,2	**	4,1
Totalt	2,5	4,0	2,0	3,2	3,3	4,5

Anm. Medelvärde över tre kalenderår. Sifferlösa avtal, dvs avtal där all lönesättning sker på lokal nivå ingår inte i statistiken. Konjunkturinstitutets egna beräkningar av avtal mellan 2007–2009. Utfall 07–09 är det prognostiserade utfallet.** För statliga sektorn sluts avtalen i september 2007.

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturinstitutets beräkningar av avtalen²⁹ visar att de avtalade arbetskostnadsökningarna i näringslivet är ca 1,3 procentenheter högre per år 2007–2009 jämfört med 2004–2006. Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden och vinsterna i näringslivet är högre denna avtalsperiod än i den föregående, vilket bidrar till att de lokala löneökningarna utöver avtal också blir något högre. Sammantaget medför detta att lönerna i näringslivet bedöms öka med i genomsnitt 4,6 procent per år 2007–2009, att jämföra med 3,1 procent 2004–2006.

²⁹ Medlingsinstitutet (MI) kommer publicera fullständig avtalstatistik. Konjunkturinstitutet har inte full insyn i alla avtalen, så beräkningen är en grov uppskattning av avtalen och en prognos på MIs beräkningar.

LÄGSTALÖNER I AVTALEN

I flera av de avtal som slutits under våren har lägstalönerna höjts. Exempelvis har avtalen för arbetare inom handeln och hotell- och restaurang inneburit att lägstalönerna har höjts med ca 16 procent respektive 17 procent 2007–2009. Höjda lägstalöner kan dels leda till att efterfrågan på lågt kvalificerad arbetskraft minskar och dels till att lokala löneökningar utöver de centrala avtalen blir större. Den senare effekten beror på att arbetsgivarna kan förväntas höja lönerna för anställda som ligger nära men över de lägsta lönenivåerna. Därigenom motverkas den ur arbetsgivarsynvinkel oönskade effekten på lönestrukturen till följd av högre lägstalöner.